

יד
מהר"ץ

שערי יצחק

השיעור השבועי

של מרן הגאון
הרב יצחק רצאבי שליט"א
פוסק עדת תימן

נמסר במוצש"ק
ראה
ה'תשע"ב ב'שכ"ג
בבית המדרש "פעולת צדיק"
בני ברק

נושאי השיעור:

מדוע נקרא "ראש חודש" בשם זה אעפ"י שישנם חדשים מלאים, והאם יום ל' נחשב לר"ח גם כשקידשו עפ"י הראייה, ומה הדין במי שטעה ולא הזכיר ר"ח בתפילת מנחה, האם יש לו תשלומין בתפילת ערבית של מוצאי ר"ח.

ביאור המעשה בתנורו של עכנאי, ופירוש אביו של מרן שליט"א במעשה זה. התקנת גנראטור בבית מרן שליט"א לשימוש בשבת קודש, וקריאה למי שיכול לעשות זאת.

פסק הלכה מגדולי ישראל בנוגע לרבנים המקילים במראות האסורים. דברי מרן שליט"א בשבח ספר "אור ההלכה" שיצ"ל במהדורא חדשה ע"י הרה"ג מאיר ליאור לוי שליט"א מו"צ בבית ההוראה פעו"צ ובעיר ירושלם עיקו"ת.

כל הזכויות שמורות

יוצ"ל ע"י מוסדות יד מהרי"ץ בני ברק

טלפקס: 03-5358404. נייד: 050-4140741

דוא"ל: yad@maharitz.co.il

להאזנה לשיעור דרך הטלפון:

קול הלשון – 03-6171031

מספר השיעור – 299

השיעור מוקדש

לרפואת שירן בת אברהם שתחי'

ולהצלחת ר' אוהד בן שמעון יצ"ו

ימלא המקום ב"ה כל משאלות ליבם לטובה.

הדבר שנוגע אלינו לעניין ראש חודש, כתוב שבסופו של דבר רבי אליעזר הקפיד על רבן גמליאל בגלל שנידוהו, ור"ג הסתלק מן העולם. אותו היום הביאו כל טהרות שטיהר ר"א, ושרפום באש. ונמנו עליו וברכוהו. גם עניין זה צריך להסביר, מדוע נידוהו? בעז"ה אם נזכה בהמשך השיעור, או בשיעור הבא בל"נ.

ממשיכה הגמ' אומרת כך, אימא שלום, דביתהו דר"א, אחתיה דר"ג הואי. אשתו של רבי אליעזר, דביתהו היינו ביתו, שמה היה אמא שלום. יש גורסים שלום. 'אמא' זה לשון חשיבות. היא היתה אחותו של רבן גמליאל, ר"ג היה גיסו של רבי אליעזר בן הורקנוס, היא היתה באמצע וכנראה רצתה לעשות שלום. כשמה כן היא מצד אחד היא רואה שכל חכמי ישראל החליטו 'לברך' את רבי אליעזר, ומצד שני כמובן ר"א אינו הולך לבית הכנסת ולבית המדרש, ואסור לשבת בד' אמותיו רח"ל, הוא יושב בביתו וגם מתפלל בביתו. מההוא מעשה ואילך, לא הוזה שבקה ליה לר"א למיפל על אפיה. לא נתנה לו לעשות נפילת אפים, כי ידעה שבנפילת אפים יהיה מסוכן. ההוא יומא, ריש ירחא הוה, ואיחלף לה בין מלא לחסר. איכא דאמרי, אתא עניא וקאי אבבא, אפיקא ליה ריפתא. אשכחתייה דנפל על אנפיה. היה ר"ח והתחלף לה, היא טענה אם חודש זה כ"ט יום או ל' יום, וכידוע בר"ח אין נפילת פנים, א"כ היא חשבה שהיום הוא ר"ח, והוא לא יפול על פניו. יש אומרים שלא כך היה המעשה, אלא מישחו אחר הטעה אותה. עמד עני על הדלת וביקש צדקה, היא רצתה לקיים את המצוה והלכה לתת לו פת, וכשחזרה ראתה שרבי אליעזר כבר באמצע נפילת פנים. אמרה ליה, קום. קטלתיה לאחי. זהו, נגמר. אַדְהֵכִי, יש גורסים אַדְהֵכִי, אבל נראה לי יותר מדויק לומר אַדְהֵכִי, דהיינו עד שכך וכך, נפק שיפורא מבית רבן גמליאל דשכיב. בזמנם היו נוהגים להכריז על פטירה ע"י תקיעת שופר. אמר לה, מנא ידעת? אמרה ליה, כך מקובלת אני מבית אבי אבא, כל השערים ננעלים חוץ

מדוע נקרא "ראש חודש" בשם זה אעפ"י שישנם חדשים מלאים, והאם יום ל' נחשב לר"ח גם כשקידשו עפ"י הראייה, ומה הדין במי שטעה ולא הזכיר ר"ח בתפילת מנחה, האם יש לו תשלומין בתפילת ערבית של מוצאי ר"ח. ביאור המעשה בתנורו של עכנאי, ופירוש אביו של מרן שליט"א במעשה זה.

אנו נמצאים כעת בראש חודש אלול, יום א' באלול. בשבת גם היה ר"ח, יום ל' מנחם אב. שניהם ימי ר"ח. צריכים להבין, כיצד יום ל' נקרא ראש חודש, הרי יש 'ראש' אחד, א"כ יום ל' הוא סוף חודש אב, זהו זנב ולא ראש. שנהיה לראש ולא לזנב... איך אנו קוראים לשני הימים ראש חודש? ידוע הרי, שהחדשים מסודרים אחד מלא ואחד חסר, כל החדשים חוץ ממרחשון וכסליו, בהם יש שינויים, לעתים שניהם מלאים ולעתים שניהם חסרים, לפעמים אחד מלא ואחד חסר, אבל כל יתר החדשים הם כסדר זה, אחד מלא אחד חסר. א"כ חודש אב תמיד מלא, אלול תמיד חסר, תשרי תמיד מלא. השאלה, איך להבין את עניין השם ראש חודש, שהרי 'ראש' זהו ההתחלה של החודש.

הגמרא במס' בבא מציעא [דף נ"ט ע"א] אומרת כך, תנן התם, חתכו חוליות ונתן חול בין חוליא לחוליא, ר"א מטהר וחכמים מטמאין. וזה הוא תנור של עכנאי. מאי עכנאי, אמר רב יהודה אמר שמואל, שהקיפו דברים כעכנא זו וטמאוהו. תנא, באותו היום השיב רבי אליעזר כל תשובות שבעולם, ולא קיבלו הימנו. זהו מעשה ארוך ידוע ומפורסם, מחלוקת עצומה ונוראה שהיתה בין רבי אליעזר בן הורקנוס הידוע כרבי אליעזר הגדול, מענקי חכמי ישראל, אבל הוא היה יחיד נגד כל חכמי הדור, ובראשם רבן גמליאל, ורבי יהושע בן חנניה, ורבי עקיבא בן יוסף, וכל הגדולים. לא מוזכרים כל שמותיהם, אבל כתוב 'חכמים אומרים' טמא, ור"א אומר טהור. בעז"ה נסביר בהמשך ובשיעור הבא מה היתה נקודת המחלוקת ביניהם.

בכל אופן, לאחר שהגמ' הביאה את כל המעשה עם החרוב, ואמת המים, וכותלי בית המדרש וכו', בסופו של מעשה, נתחיל מהסוף כי זהו

ושהיה המולד, לפי דבריו יום ל' לא היה נחשב ראש חודש.

ולכאורה הדבר תמוה, כי הרי מצינו פסוק מלא, ויהי ממחרת החדש השני ויפקד מקום דוד, ויאמר שאול אל יהונתן בנו, מדוע לא בא בן ישי גם תמול גם היום אל הלחם [שמואל כ, כ"ו]. שאול המלך עשה סעודה לכל מקורביו, וגם דוד המלך היה צריך להיות לפניו, א"כ למה לא בא דוד? לכאורה רואים במפורש שגם אז כשקידשו על פי הראייה, עשו שני ימים ראש חודש. כתוב, ויהי ממחרת החדש השני.

והדבר מפורש בירושלמי במסכת תענית [פ"ד סוף הלכה ג], קרייא מסייע לרבי יוחנן, ויהי ממחרת החדש השני. אין תימר תרין ירחין הוון, אם נגיד שממחרת החדש השני הכוונה לחודש שאחרי כן, דהיינו ששאול חיכה למה הוא לא בא ביום ראש חודש זה, והא כתיב, מדוע לא בא בן ישי גם תמול גם היום אל הלחם, משמע שהם שני ימים צמודים. אומר הפני משה, אלמא, דהשני של אתמול קאמר. שאעפ"י שהיו מקדשים על פי הראייה, מכל מקום היו נוהגין לפעמים לעשות שני ימים ר"ח. גם בציון ירושלם כותב כך, עיין בשו"ת תשב"ץ ח"א סימן קנ"ג, שבימי הנביאים היו ג"כ ב' ימים ר"ח. ועיין ספר בחיי פרשת בא שכתב בשם רבינו חננאל. ועיין בית יוסף או"ח סי' קל"א שהביא בשם שבלי לקט, דלכך בערב ר"ח במנחה אין נופלין על פניהם, משום שכשבאו עדים מן המנחה ולמעלה היה אותו יום קודש ולמחרתו קודש. הרי מחשש שלפעמים יתקלקלו הלויים בשיר, לכן התקנה היתה שאם באו עדים מן המנחה ולמעלה, לא מקבלים אותם. למרות שהעדים לא הספיקו להגיע, היו במקום רחוק ולקח זמן עד שהגיעו ואמרו שראו את הלבנה, בכל אופן היתה תקנה שאם העדים לא הספיקו להגיע בשעות המוקדמות, א"כ מן המנחה ולמעלה היו נוהגים אותו יום קודש ולמחרת קודש. למרות שבעצם היינו צריכים לעשות רק את היום ר"ח, כי באו עדים. רואים אם כן, שגם בזמנם היתה תקנה

משערי אונאה. דהיינו, ידוע ששערי דמעות לא ננעלו, ונגרם צער גדול לרבי אליעזר בן הורקנוס. אומר רש"י, צער הלב הוא, וקרוב להוריד דמעות. כך יש לי קבלה ומסורת מבית אבי אבא, הרי היא אחותו של ר"ג שהוא מזרע דוד המלך, א"כ יש לנו מסורת מבית דוד, שכל השערים ננעלים, חוץ משערי אונאה.

מהו העניין שהתחלף לה בין מלא לחסר? מה היה הדבר שגרם לה לטעות? אומר רש"י כך, סבורה היתה שיהא החדש חסר וקבוע ביום ל' ולא יפול ביום החדש על פניו, והיה מלא ולא נקבע עד יום שלשים ואחד, ולא נזהרה בו ביום ל' ונפל על פניו. היא חשבה שהחודש הוא כ"ט יום וממילא יום א' של חודש הבא יהיה ביום שלשים, אבל היא טעתה והוא היה מלא, דהיינו היה ר"ח גם ביום ל'.

א"כ לכאורה, האם יום ל' זהו ר"ח או לא? אם ר"ח היה ביום ל"א, משמע שיום ל' אינו ר"ח. אבל אצלינו הרי הוא ר"ח, איננו נופלים על פנינו בשני הימים, ומדברי רש"י משמע שיום ל' אינו ר"ח, כמו שאמרנו שזהו זנב של החודש, סוף החודש, ויום ר"ח הוא רק ביום א'. ואכן למהרש"א [שם ד"ה ההוא] קשה שאלה זאת על רש"י, ולכן אומר מהרש"א, ואפשר זה בזמנם, שהיו מקדשים על פי הראייה, ולא היו מחזיקים ר"ח גם ביום ל' במלא, אלא ביום ל"א. אבל אנו נוהגים גם במלא לנהוג ר"ח גם ביום ל'. דהיינו, כנראה בזמנם שהיו מקדשים על פי הראייה, הוא אומר בלשון 'אפשר', שאצלם לא היה נחשב ר"ח אלא רק ביום ל"א, כלומר יום א' של חודש הבא, אבל ביום כ"ט לא נהגו ר"ח. והרי בזמן ר"ג ור"א היו מקבלים עדות החודש על פי הראייה, כמפורש במסכת ר"ה [דף כ"ד ע"א]. דמות צורות לבנה היו לו לרבן גמליאל בטבלא ובכותל בעלייתו, שבהן מראה את ההדיוטות ואומר הכזה ראית או כזה, בודאי שבזמן ר"ג היו מקדשים על פי הראייה, ולא עפ"י חשבון הלוח שלנו. א"כ בזמן שהיו מקדשים על פי הראייה, דהיינו עפ"י עדים המעידים שראו את הלבנה

ועוד תשצ"ג חלקים. דבר זה גורם לשינויים בכל פעם, כי לעתים החודש מלא ולעתים חסר. לו היו רק כ"ט ימים וחצי, היו מחלקים את השנה בצורה של ששה חדשים מלא וששה חדשים חסר, וכך החשבון היה מסתדר. אבל כיון שלחשבון מצטרפים ההפרשים, א"כ אי אפשר לעשות זאת בצורה קבועה, ודבר זה גורם שבמשך כל כמה שנים צריך להוסיף חודש ולעשות שנה מעוברת, כדי להתאים את שנות הלבנה עם שנות החמה. הרי יש היקף ללבנה, והיקף לחמה, וצריך לתאם בין שניהם. ואם היינו אומרים שמולד הלבנה הוא אחרי י"ב שעות בדיוק, אם כן יום ל' הוא ר"ח, כבר התחיל ר"ח. אומר הרמב"ם, אי אפשר משום שהחדשים אינם הולכים לפי שעות אלא לפי ימים. אי אפשר לקבוע חצי יום ר"ח, צריך להיות יום מלא, שנאמר 'עד חדש ימים', התורה קבעה שהחדשים הולכים לפי ימים ולא לפי שעות, לכן ר"ח ביום ל"א. אומר הרמב"ם, ואי אפשר לומר שראש החדש יהיה במקצת היום, עד שיהיה מקצת היום מחדש שעבר ומקצתו מהבא. שנאמר עד חדש ימים. מפי השמועה למדו, שימים אתה מחשב לחדש, ואי אתה מחשב שעות. לפיכך עושין חדשי הלבנה מהן חדש חסר ומהם חדש מלא. חדש חסר, תשעה ועשרים יום בלבד. ואע"פ שחדשה של לבנה יתר על זה בשעות. וחדש מלא, משלשים יום. ואף על פי שחדשה של לבנה פחות מזה בשעות. כדי שלא לחשב שעות בחדש אלא ימים שלמים.

לפי זה, אפשר קצת להבין מה ששאלנו, איך אתה אומר שיום ל' הוא ר"ח, הרי הוא זנב של החודש, אבל למעשה נכון הדבר, כיון שבעצם ישנם כמה שעות ביום זה, שהם אכן שייכים לר"ח, רק שאינו יום שלם. בעצם הוא הראש האמיתי של החודש, אבל בגלל שא"א לומר שהוא יהיה ר"ח, כי התורה אומרת שהחדשים הולכים לפי ימים, לכן חייבים לקבוע את ר"ח העיקרי למחרת. אבל גם היום הראשון הוא ר"ח, כי לאמיתו של דבר, כבר התחיל החודש מיום

זאת. בחיבורי יד שאול סי' ר"כ הבאתי ראיה מהכתוב הלז, שהיו שני ימים ר"ח אף בימיהם שהיו מקדשין ע"פ הראייה, כגון שבאו עדים מן המנחה ולמעלה. וכעת ראיתי שהירושלמי מפרש כן, והביא מקרא הלז. גם הפרי חדש כותב כך בסו' תק"ז.

למעשה, כדי להבין את העניין, נראה את דברי הרמב"ם בהלכות קידוש החודש [פרק ח' הלכה א'] שכותב כך, חדשה של לבנה תשעה ועשרים יום ומחצה ותשצ"ג חלקים כמו שביארנו. הרי החדשים נקבעים על פי הלבנה, כמש"נ החדש הזה לכם, והלבנה אינה מתחדשת כל ל' יום במדויק, אלא כל עשרים ותשעה הימים וחצי, ושתים עשרה שעות, ועוד תשצ"ג חלקים. בשעה אחת יש תתר"פ חלקים, דהיינו אלף ושמונים חלקים. כך קבעו אלו העוסקים בענייני קידוש החודש, כיון שבאופן זה אפשר לחלק את השעה לחלקים רבים ומסודרים, לחצי ולשליש ולרביעית ולשמינית וששית ותשיעית וחמישית ועשירית, ובכך לדייק את השעה. הרמב"ם מבאר כך לפני כן ופרק א' הלכה ב'. בכל אופן ישנה קבלה כזאת לחכמי ישראל איש מפי איש, זהו דבר שאף אחד לא ידע, רק בזמן האחרון אלו שעוסקים באסטרונומיה הגיעו למשהו כזה בערך. בעבר הם התפלאו על כך, ראיתי בספר עלי שור שכותב שחכמי הגויים התפלאו, כיצד ידעו חכמי ישראל בימי רבן גמליאל את דיוק מולד הלבנה? דיוק כזה עצום. עד שהם בעצמם אמרו שרק בנבואה אפשר היה לדעת זאת. הרי בזמנם לא היו כלים ומכשירים לדייק עד כדי כך. ואכן הם הגיעו קרוב לחשבון, כמעט קרוב לחשבון זה, אבל רק לפני כמאה שנה הצליחו להגיע לכך. בכל אופן, ההלכה למשה מסיני במסורת של חכמי ישראל היא כזאת, ובזה תלוי כל חשבונות העיבורים של החדשים והשנים, וכל עניין קידוש החודש. זה נקרא סוד העיבור. יש בזה מסורת וכללים, ורוב האנשים אינם יודעים את כל החשבונות ועומק הדברים. א"כ ההבדל בין חודש לחודש הוא כ"ט יום וחצי, וי"ב שעות,

פוסקים [שו"ע או"ח סי' ק"ח סעיף י"א] שיתפלל ערבית נדבה, אפילו בלי לחדש בה כלום.

בא המג"א [או"ח סי' ק"ח ס"ק ט"ז] ואומר, ונראה לי דאם בלילה ג"כ ראש חודש, לכו"ע יתפלל, דהא ירויח שיאמר יעלה ויבוא. פה בודאי הוא מתקן את התפילה הקודמת ע"י שיתפלל שוב, ובכך יוצא יד"ח לכתחילה לפי כל הדעות. אין על זה מחלוקת.

אולם יש טוענים, וכך כותב בספר בנין אריאל, שהרי שני ימי ר"ח הם ספק, א"כ מה נפשך, מתי היה ר"ח, ביום זה או ביום זה? הדבר הרי אינו ברור. אם נניח שהיום הראשון הוא ר"ח, א"כ היום השני אינו ר"ח, יוצא שהתפילה אינה מתקנת, כי יום שני הוא חול. ואם היום השני הוא ר"ח, א"כ ביום הקודם שלא אמרת יעלה ויבוא, טוב התפללת. הרי רק מפני הספק אנו אומרים שהיום ר"ח, לבוא עכשיו ולהתפלל תפילה מיוחדת שיש בה חשש ברכות לבטלה, הדבר אינו אפשרי.

בספר עמק ברכה (פומרנציק) בא ואומר ועניין קידוש החודש אות ג' עמ' ע"ב, שמהרמב"ם מוכח, שאפילו בזמן שהיו קובעים עפ"י הראייה ואפי' לפני שתיקנו שמשבאו העדים מן המנחה ולמעלה יהיה אותו יום קודש ולמחרתו קודש, ואפילו בזמן הנביאים, תמיד היו שני ימים ר"ח, ולכן נכון מה שאומר המג"א. הוא כותב כך, אם שכח יעלה ויבוא בתפילת המנחה בר"ח, איכא פלוגתא דרבנותא אם יש לה תשלומין בתפילת ערבית במוצאי ר"ח, כיון דשוב לא יוכל לומר יעלה ויבוא. וכתב המג"א דאם בלילה ג"כ ר"ח, לכו"ע יחזור ויתפלל, דהא ירויח שיאמר יעו"י. ובספר בנין אריאל השיג עליו, שהרי ב' ימים ר"ח הוא מספק וכו'. והצל"ח בברכות דף כ"ו תירק, דמשום דתיקנו שלא יהיו מקבלים עדות החודש מן המנחה ולמעלה, ומשמע ברמב"ם דבכל החדשים תיקנו כן, ואם באו עדים מן המנחה ולמעלה נוהגים אותו היום קודש ולמחרתו קודש, ומפני זה ב' ימים דר"ח הם קדושה אחת לעניין תפילה. והוא כותב, לענ"ד

זה. הרמב"ם מאריך עוד בעניין, ומי שירצה יעיין בפנים, כדי להבין את הדברים היטב.

אח"כ בהלכה ד' כותב הרמב"ם מה שנוגע אלינו, יום שלשים לעולם עושין אותו ראש חדש בחשבון זה. אם היה החדש שעבר חסר יהיה יום שלשים ראש חדש הבא. ואם יהיה החדש שעבר מלא יהיה יום שלשים ראש חדש הואיל ומקצתו ראש חדש. ויהיה תשלום החדש המלא שעבר. ויהיה יום אחד ושלשים ראש חדש הבא וממנו הוא המנין. והוא יום הקביעה. ולפיכך עושין ראשי חדשים בחשבון זה חדש אחד יום אחד בלבד וחדש אחד שני ימים. א"כ רוב החדשים מתחלקים, אחד מלא ואחד חסר.

דנים הפוסקים, אדם שהתפלל מנחה בר"ח, ושכח לומר יעלה ויבוא, אני מדבר כעת על ר"ח שהוא רק יום אחד, היום השני הוא כבר יום ב' רגיל, ושכח להזכיר ר"ח במנחה. הרי בד"כ אם אדם טעה בתפילה, הוא משלימה בתפילה הבאה, אם לא הספיק לחזור לפני צאת הכוכבים. דהיינו מתפלל ערבית תשלומין של מנחה. אבל צריך הרי להשלים ולומר יעלה ויבוא, וכעת בתפילת ערבית זהו כבר מוצאי ר"ח, ואם יתפלל ערבית ולא יאמר יעלה ויבוא, א"כ אין לו התשלומין לתפילת ר"ח, כי כעת היום השני אינו ר"ח. נחלקו הפוסקים מה לעשות בזה, האם ע"י שיחזור על תפילת ערבית פעם שנייה, יצא ידי חובת תשלומין על אף שבעצם אינו מזכיר בה את עניין ר"ח, או לא.

עומק העניין בשאלה הוא, כשעושים תפילת תשלומין, האם התפילה הראשונה שטעה בה אינה נחשבת תפילה, ממילא אינו יצא יד"ח תפילה וחייב להתפלל ערבית שוב ואפילו שלא יזכיר ר"ח. או שנחשבת תפילה, אלא שיש בה חסרון צדדי. מאידך יש הטוענים, לא הרווחת שום דבר בכך שתתפלל ערבית שוב, שהרי לא תתקן כלום אם תחזור, ממילא לדעתם אין מה להשלים, אין אפשרות לתקן וזהו מעוות לא יוכל לתקן. זוהי מחלוקת הפוסקים, והלכה למעשה

בכדי להבין זאת, נעבור לעניין אחר. כותב הרמב"ם בהלכות תפילה [פרק ה' הלכה ט"ז], מנהג פשוט בכל ישראל, שאין נפילת אפים בשבתות, ובמועדים, ולא בראש השנה, ולא בראשי חודשים ובחנוכה ובפורים, ולא במנחה של ערבי שבתות וימים טובים, ולא בערבית שבכל יום. ויש יחידים שנופלים על פניהם בערבית. וביוה"כ בלבד נופלים על פניהם בכל תפילה ותפילה, מפני שהוא יום תחנה ובקשה ותענית. הרמב"ם כותב זאת בתורת מנהג, כיון שאין לדבר זה מקור בש"ס, אבל הוא העלה כך להלכה, שכך הוא המנהג.

אומר רבינו מנחת, מאיפה הרמב"ם לקח את ההלכה הזאת? אין מקור לדברים. לכן הוא רק נותן טעם, לפי שכל אלו הימים הם ימי שמחה והלל וימי עונג, ואין צועקים ואין מתחננים בהם. וראש השנה אפילו שהוא יום תחנה ובקשה, הרי הוא בכלל ראשי חודשים. והוא אומר שלר"ח יש ראייה מפורשת מהגמ' בב"מ, שרבי אליעזר לא נפל על פניו, רואים שבר"ח אין נפילת פנים. ובר"ח אשכחן ראייה מן התלמוד שאין בו נפילת אפים, כדכתבין בשלהי פרק הזהב גבי תנורו של עכנאי, שהוא יומא איחלף לה בין מלא לחסר, אדאתי נפל על אפיה, שאשתו של רבי אליעזר היתה אחותו של רבן גמליאל, ומפני שבירכו את רבי אליעזר בהסכמת רבן גמליאל שהיה נשיא, הוה נקט ליה רבי אליעזר בליביה להענישו. היתה לו הקפדה בלב עליו, והוא חיכה לרגע הראשון בו הוא יוכל. אמנם היא תמיד הפריעה לו לעשות נפילת פנים, ומפרשים הראשונים שהיתה מדברת איתו בין שמונה עשרה לנפילת פנים. רק גמר את תפילת שמונה עשרה, והיא באה לדבר איתו. והרי אסור להפסיק בדבר שאינו קשור לתפילה. זו הסיבה שתמיד אנו נופלים על פנינו סמוך לשמונה עשרה, אפילו וידוי לא אומרים ביניהם, כך כותב מהרי"ן, מפני שנפילת אפים צריכה להיות סמוך לתפילה. המעלה והתועלת של נפילת פנים, היא רק כשבאה בסמיכות

תמוה לי, דמאין לקח בעל בנין אריאל לומר דב' ימים דר"ח הם מטעם ספיקא, וגם למה צריך לטעמו של הצ"ח דהוא משום התקנה שלא יקבלו עדים מן המנחה ומעלה, הא גם לפני התקנה זו כבר היו נוהגים ב' ימים ר"ח, מטעם המבואר ברמב"ם פ"ח ה"ד הל' קדה"ח דיום ל' לעולם עושין אותו קודש, אף שאין מונין אלא מיום המחרת, דהיינו מיום ל"א, משום דמקצתו של יום הל' הוא מחודש הבא, דהיינו חצי יום, שהרי חדשה של לבנה הוא כ"ט יום וחצי, וכיון שמקצתו קודש נוהגין כולו קודש. א"כ תמוה לו דברי בנין אריאל, מאין לקח זאת, מי אמר שזה ספק? ולמה צריך הצ"ח לבוא ולתרץ שזה בגלל התקנה, הרי כבר לפני התקנה היו שני ימים ר"ח, כמבואר ברמב"ם. והוא מביא לכך עוד ראיות.

ממילא יוצא כך, אם שני הימים הם ר"ח, בודאי שצריך להתפלל שוב ערבית ביום השני, כי אם היום השני הוא חול, הרי שהתפלל ערבית נדבה. ואינו חייב לחדש בה דבר, אולם אם יחדש, הדבר עוד יותר טוב. בזמנינו קשה לומר שאפשר להתפלל תפילת נדבה, יש הטוענים שעלולים מאד לא לכווין, ושהתפילה לא תהיה ראויה. אבל מצד הדין, אם הוא מתפלל בתורת תפילת נדבה, הדבר בסדר גמור.

נחזור לעניין של רבי אליעזר, ואמא שלום דביתהו דרבי אליעזר, שטעתה בין מלא לחסר. לפי דברינו, א"א להבין את הגמ'. דהיינו, הרי גם אם היא טעתה בין מלא לחסר, עדיין רבי אליעזר לא היה צריך ליפול על פניו בשני הימים, לא ביום ל' ולא ביום ל"א. א"כ, במה היא טעתה? פירוש רש"י לא מסתדר, וגם פירוש המהרש"א. לכאורה שני הפירושים תמוהים. דהרי אמרנו שאפילו בזמן שקבעו על פי הראייה, לא היו נופלים על פניהם בשני הימים. א"כ איך היא טעתה לחשוב שביום זה ר"א לא יפול על פניו.

כאלה שאינם נופלים על פניהם במנחה וכו', או מכל מיני סיבות, משום שנפילת פנים אינו דבר הלכה שבכדי לדחותה צריך להיות סיבה מוצקת, אלא נהגו על פי הפוסקים שאומרים לא ליפול בימים אלו. גם ברמב"ם אפשר לדייק שהדבר אינו חובה. אבל, עליה אני דן. דהיינו, אכן בימים שצריך לעשות נפילת פנים, הדבר אכן אינו חובה, מקיימים מצוה אם נופלים, אבל ישנה חובה לא ליפול בימים שאסור ליפול בהם. א"כ הדבר אינו סותר אחד את השני.

חושבני שיש לכך תירוץ נפלא, הדבר פשוט מאד, במדרש הגדול של רבינו דוד עדני ישנה גירסא אחרת בגמרא זו. הוא מביא בפרשת שמיני [דף רפ"ג] את הגמ' הזאת, וגירסתו שונה. דהיינו, אצלנו בגמ' מובא שתי דעות, או שהיא טענה בין מלא לחסר, או שהטעה אותה העני, אבל לפי גירסתו הסיבה בכלל אחרת. וחושבני שלרמב"ם היתה גירסא זו, ועל פיה אפשר להבין שזהו מנהג, כפי שכתב הרמב"ם. כתוב במדרש הגדול כך, יומא חד ריש ירחא הוה, אתא עניא וקרא אדשא. סברא דהאידנא ריש ירחא הוה לא נפיל אאפיה. עד דאתיא, אשכחתייה דנפל אאפיה. אמרה ליה, קטלתיה לאחוי. דהיינו בגירסת מדרש הגדול לא כתוב שהתחלף לה ושטעתה, ולא כתוב 'איכא דאמרי'. אלא אכן היה ר"ח, והיא סברה שכיון שיום זה הוא ר"ח, א"כ הוא לא יפול על פניו. ובא עני. זה לא איכא דאמרי אלא אותו דבר. קרה פה צירוף של שני דברים. דהיינו, היא ידעה שבר"ח אינו נופל, ראתה כך בחדשים שעברו, ובכל זאת היתה שומרת עליו אולי כן יפול. אבל העני בא ובילבב אותה, כי באותו רגע שבא העני ודפק בדלת, אמרה בטח הוא לא יפול, וגם עכשיו בא עני ואתן לו צדקה, ושומר מצוה לא ידע דבר רע. א"כ, מה אכן קרה? למה רבי אליעזר כן נפל על פניו? התירוץ הוא, בגלל שזה מנהג. אין איסור ליפול. ובגלל שמותר ליפול, לכן תמיד היתה חוששת אולי יפול, כיון שבעצם זהו רק מנהג לא

לתפילה. אם מפסיקים בשיחה שאינה מעניין התפילה, אין להשוות נפילה זו לערך נפילה הבאה בסמיכות. א"כ היא תמיד היתה באה לדבר איתו, והוא כמובן נשא לה פנים יום אחרי יום, בכל פעם באה ודיברה עימו והוא ענה לה, וברגע הראשון שלא באה, מיד הוא נפל על פניו. ולא היתה אשתו מניחתו ליפול על פניו, ואותו יום היה שלשים, וחשבה שנקבע אותו יום ר"ח, ולא נזהרה בו, שהרי אין נפילת אפים בר"ח. והיה החודש מלא, ולא נקבע עד למחר, ונפל רבי אליעזר על פניו, ומת רבן גמליאל. משמע ודאי מיהא, שאין נפילת אפים בר"ח, וכל שכן בשאר ימים טובים.

כאן יש לי שאלה, אם יש מקור מהגמ' שאין נפילת אפים בר"ח, א"כ מדוע הרמב"ם כותב זאת משום מנהג? הרי ראש חודש מוזכר בגמ' כיום שאין בו נפילת פנים, א"כ מסתברא שזו הלכה, דין ולא מנהג. למה הרמב"ם כותב שזה מנהג? זו לכאורה שאלה גדולה. בספר פרי חדש [סי' קכ"ח] גם מביא מקור לרמב"ם מגמ' זו, והוא מציין שיש ראיה מהגמ' שאין נפילת פנים בר"ח, א"כ לכאורה זהו דין ולא מנהג. אדרבה, כל דבר שיש לו הוכחה מהגמ', יכול להיות שהוא מצד הדין. וכך מסתברא, כשם שבר"ח אין מספידים ואין מתענים, כיון שקדוש היום לאדוננו, זהו יום שיש בו קדושה, אינו יום רגיל, א"כ ה"ה שגם אין בו נפילת פנים. וזו הלכה. מניין קבע הרמב"ם בצורה מוחלטת שזהו מנהג ולא מצד הדין.

בתשובה לשאלה מהקהל: אתה צודק. אמרת נכון. רב נטרונאי גאון כך כותב, שנפילת אפים רשות, דהיינו אינה מחובת התפילה. זה לא כאותם דברים שחייבום, כגון ברכות קרית שמע שהם חובה, אבל נפילת פנים אינה חובה אלא רשות, ולכן דוחים אותה בקלות. יש הרבה ימים שאיננו נופלים בהם על פנינו, ואפילו הרמב"ם לא כתב את כולם. הרי אנו לא נופלים בכל חודש ניסן, ולא בט"ו באב, ולא בבית האבל ובבית חתנים, ובעוד הרבה ימים, בגלל שזהו דבר שקל לדחותו, ואין בכך עניין גדול. ישנם

אמרנו שרבי אליעזר היה גברא רבא, והדבר אינו סתם. הגמ' אומרת במסכת סוטה [דף מ"ט ע"ב], תנו רבנן, משמת רבי אליעזר נגזו ספר תורה. אומר רש"י, שהיה בעל הלכות מפי שמועה הרבה וסדורות בפיו כאילו כתוב בספר כדאמר בסנהדרין [דף ס"ח ע"א] הרבה תורה למדתי מרבתי. מתבאר ממסכת סנהדרין שרבי אליעזר נשאר מבורך עד סוף ימיו. הגמ' שם אומרת כך, נכנסו וישבו לפניו ברחוק ד' אמות. א"ל, למה באתם? א"ל, ללמוד תורה באנו. א"ל, ועד עכשיו למה לא באתם? א"ל, לא היה לנו פנאי. אמר להן, תמיה אני אם ימותו מיתת עצמן. אמר לו ר' עקיבא, שלי מהו? אמר לו, שלך קשה משלהן. נטל שתי זרועותיו והניחן על לבו. אמר, אוי לכם שתי זרועותיי שהן כשתי ספרי תורה שנגללין, הרבה תורה למדתי והרבה תורה לימדתי. הרבה תורה למדתי ולא חסרתי מרבתי אפילו ככלב המלקק מן היס. הרבה תורה לימדתי ולא חסרוני תלמידי אלא כמכחול בשפופרת. ולא עוד, אלא שאני שונה שלש מאות הלכות בבהרת עזה, ולא היה אדם ששואלני בהן דבר מעולם. ולא עוד, אלא שאני שונה שלש מאות הלכות ואמרי לה שלשת אלפים הלכות בנטיעת קשואין, ולא היה אדם שואלני בהן דבר מעולם. רבי אליעזר, אוצר עצום של תורה. לא לחנם הוא לא הסכים למה שכל חכמי ישראל אמרו נגדו. הרי כתוב מפורש בגמ' במס' סוכה ומס' יומא, שרבי אליעזר לא אמר דבר שלא שמע מפי רבו מעולם. היתה לרבי אליעזר יניקה של המסורת מכל הדורות, וכשמישהו אמר דבר אחר נגדו, הוא לא היה יכול להסכים ולא קיבל. א"כ, אם לא אמר דבר שלא שמע מפי רבו מעולם, איך הכריעו נגדו? התשובה נמצאת במסכת עדיות פ"ז משנה ז', שם כתוב, העיד רבי יהושע ורבי פפייס, או רבי בבייס, על תנור שחתכו חוליות ונתן חול בין חוליא לחוליא, שהוא טמא, שרבי אליעזר מטהר. שמעתם? רבי יהושע ורבי פפייס העידו בקבלה הפוך ממנו. א"כ יש פה שתי קבלות, רבי

ליפול, והוא הרי חיפש מתי יוכל להעניש את רבן גמליאל. א"כ, תמיד נשא לה פנים וכיבדה, אבל ברגע הראשון שרק יכל, העניש את רבן גמליאל בנפילת אפים, כיון שאין איסור מצד הדין. כך נראה לי, לפי עניות דעתי, שלפי גירסא זו, יש מקור בגמ' שאכן היא לא טעתה בין מלא לחסר. טעותה היתה רק בכך שחשבה שהוא בודאי לא יפול, אבל בצירוף העניין של העני החליטה שאולי לא עד כדי כך, ופה נפל העניין.

בתשובה להערה מהקהל: לפי דברינו, אכן אין ראיה מהגמ' שאסור ליפול בר"ח, וק"ו בשבת. כך משמע מהרמב"ם, שמצד הדין מותר ליפול. הרמב"ם אומר, מנהג פשוט לא ליפול בשבתות וכו'. זהו לא דבר שאני מחדשו, כתוב 'מנהג פשוט' שאין נופלים בשבתות וכו'. אם ניכנס לבית מדרשו של הרמב"ם ונשאל האם אסור או מותר? כתוב 'מנהג', משמע שאין איסור.

בתשובה לשאלה מהקהל: הוא הענישו דוקא ע"י נפילת פנים, כי זה השיא. אתה שואל שיגיד מזמור תהלים, אבל הרי גם משרע"ה גרם ע"י נפילת פנים שייבלעו קורח וכל עדתו. זו מדת דין קשה מאד. הרי למעשה מבואר בזוה"ק בפרשת במדבר, שייסדו את מזמור לדוד אליך וגו' לנפילת פנים, ואתה רואה שהספרדים היום לא נופלים על פניהם, הם מפחדים כי הדבר מסוכן, גם לנופל בעצמו. לכן אנו התימנים אומרים לפניך אני כורע ומשתחוה ומתחנן וכו', כדי לברוח מעניין זה. רק באשמורות אנו אומרים לדוד אליך וגו', כי זה לא אחרי שמונה עשרה. זהו אחד מ"ב אלפא ביתא של האשמורות שאנו אומרים, וזה רחוק מתפילת שמו"ע. וכמו שביאר מהרי"ץ בעץ חיים שם. האשכנזים גם אומרים כל יום מזמור אחר. אבל בזמנם שאמרו כך, א"כ זוהי שעת דין. ובפרט בפסוק ראה אויבי כי רבו וגו' [כמו שביאר מהר"ר יצחק ונה, הביאותיו בשו"ת עולת יצחק חלק א']. רבן גמליאל היה גם גברא רבא, היו פה שתי אריות, וכדי להעניש את רבן גמליאל היה צריך כח עצום וחזק, הקיים רק בנפילת אפים. והדברים עמוקים ונסתרים.

כותלי בית המדרש המטים ליפול רח"ל, והרי כותלי ביהמ"ד אינם נופלים מעצמם, הרי הקב"ה שולח מלאך שיפיל אותם, ובכל זאת רבי יהושע עוצרם. הסיבה היא, כי רבי יהושע רצה להראות שהוא בטוח בקבלתו בלי שום ספק, יש לו מסורת שדבר זה טמא.

אבא מארי זצ"ל בכתביו, מפרש פה דבר מעניין. הוא אומר שהחרוב, ואמת המים, וכותלי בית המדרש, אלו אינם דברים כפשוטם. אכן רוב המפרשים נוקטים שהדברים אינם כמשמעם, אלא יש פה רמזים ועניינים. א"כ הוא אומר, מיהו 'חרוב זה יוכיח'? זה רבי אלעזר בן עזריה, שאמר הרי אני כבן שבעים שנה ולא זכיתי שתאמר יציאת מצרים בלילות. הרי הוא היה בן שמונה עשרה, והלבינו שערותיו ונהיה כבן שבעים שנה. והחרוב נותן פרי אחרי שבעים שנה. א"כ גם רבי אלעזר בן עזריה היה בדעה של רבי אליעזר בן הורקנוס. אמרו לו, אין מביאים ראיה מן החרוב. נכון שהוא כבן שבעים שנה, אבל בעצם הוא רק בן שמונה עשרה. ולמעשה יש לכך ראיה במסכת ידים, שם כתוב שאפילו כשכבר היה נשיא, בכל זאת רבי ישמעאל קרא לו אלעזר. אפילו לא קרא לו רבי, למרות שהיה נשיא. דהיינו, לא התייחסו אליו כ"כ. אח"כ, מהו אמת המים? זה רבי עקיבא. מה אמת המים אין לה תחילה, הרי זה לא מעיין שנובע, כך גם רבי עקיבא, שהוא בן גרים שאין לו לא שורש ולא סוף. א"כ מבקש רבי אליעזר בן הורקנוס מרבי עקיבא שיביא ראיות לצד שלו, ולא קיבלו ממנו. אח"כ, מי הם כותלי בית המדרש שהיטו ליפול, אלו בן עזאי ובן זומא, שהם העמודים המחזיקים את בית המדרש. אבל פה רבי יהושע לא מוותר, הוא אומר להם תשמעו, אתם עוד ילדים קטנים, עדיין אינכם חכמים גדולים, אתם עדיין לא כמו רבי שמעון. רבנים מתווכחים פה, שהתלמידים ישתקו. שלא ידברו. כך פירש אבא מארי זצ"ל.

מצאתי לדבריו סייעתא, כמעט מפורש כך ממש במהר"ל מפראג בספרו נתיבות עולם. דברים קרובים מאד למה שכתב א"מ. אבל אולי נשאר

אליעזר בן הורקנוס אומר שמקובלני מרבתי שהתנור טהור, והם העידו הפוך. א"כ יש רוב של שנים נגד אחד.

עכשיו תבינו מדוע רבי יהושע נלחם כ"כ בכל העניין הזה, מדוע דוקא רבי יהושע הוא המתנצח עם רבי אליעזר. הרי לפני כן בגמ' וב"מ דף נ"ט ע"ב כתוב כך, תנא באותו היום השיב רבי אליעזר כל תשובות שבעולם, ולא קיבלו הימנו. אמר להם, אם הלכה כמותי, חרוב זה יוכיח. נעקר חרוב ממקומו מאה אמה, ואמרי לה ארבע מאות אמה. אמרו לו, אין מביאין ראיה מן החרוב. חזר ואמר להם, אם הלכה כמותי, אמת המים יוכיחו. כנראה צריך לגרוס אמת המים תוכיח. חזרו, צ"ל חזרה אמת המים לאחוריהם. אמרו לו, אין מביאין ראיה מאמת המים. חזר ואמר להם, אם הלכה כמותי, כותלי בית המדרש יוכיחו. הטו כותלי בית המדרש ליפול. גער בהם רבי יהושע, אמר להם, אם תלמידי חכמים מנצחים זה את זה בהלכה, צריך להיות מנצחים או נוצחים, כך גם הגירסא במדרש הגדול, אתם מה טיבכם? לא נפלו מפני כבודו של רבי יהושע, ולא זקפו מפני כבודו של ר"א, ועדיין מטיין ועומדין. חזר ואמר להם, אם הלכה כמותי, מן השמים יוכיחו. יצאתה בת קול ואמרה, מה לכם אצל ר"א, שהלכה כמותו בכל מקום. עמד רבי יהושע על רגליו ואמר, [דברים ל', י"ב] לא בשמים היא. מאי לא בשמים היא? אמר רבי ירמיה, שכבר ניתנה תורה מהר סיני, אין אנו משגיחין בבת קול. שכבר כתבת בהר סיני בתורה [שמות כ"ג, ב'] אחרי רבים להטות. רבי אליעזר בן הורקנוס עושה אותות ומופתים, אבל אין מביאים ראיה מן החרוב, ומאמת המים. לגביהם כתוב 'אמרו לו, לא כתוב מי אמר. אבל אח"כ, כשכותלי בית המדרש היטו ליפול, רבי יהושע גוער בהם. ואח"כ כשר"א אומר אם הלכה כמותי מן השמים יוכיחו, ויוצאת בת קול ואומרת כרבי אליעזר, עומד רבי יהושע על רגליו ואומר לא בשמים היא. פה רבי יהושע עומד כאריה, עוצר את

עקיבא היה בן גרים, לכן הוא קרא לו אמת המים, דהיינו ששופכים מים והם עוברים, אבל לא כמעין הנובע. א"כ, אין מביאים ראיה מאמת המים. צריכים פה להבין עוד כמה וכמה דברים, להרחיב על נקודה זו, אולי בשיעור הבא בל"ג.

יש כאן דבר הקשור אלינו כעת, לחודש אלול. בהמשך המעשה שלרבי אליעזר כאב מאד על שבירכוהו, לקה העולם שלישי בזיתים ושליש בחטים ושליש בשעורים. ויש אומרים אף בצק שבידי אשה תפח. מה פירוש לקה העולם שלישי בזיתים וכו', למה דוקא שלישי? ולמה דוקא דברים אלו? למה הענבים למשל לא לקו? כתוב 'מעשר דגנך תירושך ויצהרך', וכי הענבים לא חשובים? ומה זה שבצק שבידי אשה תפח, מה פתאום קרה דבר כ"כ משונה, שפתאום התקלקל הבצק ותפח? איפה נשמעו דברים כאלה?

תשמעו מה כתוב ב"אור הנר", מה פירש אבא מארי זצ"ל, פירוש מעניין מאד. יש פה רמז. הזיתים, אלו הצדיקים. השעורים, אלו הרשעים. והחטים אלו הבינוניים. עניין הזיתים הוא רמז על הצדיקים, כעניין שנאמר זית רענן יפה פרי תאר. באותו שעה, נשתכח תלמודם מליבם. החיטים הם הבינוניים, שלקו בחולי גדול, לפי שהיו מלעיגים על רבי אליעזר. והשעורים הם הרשעים, שהתחצפו נגדו. מה שעורים מאכל חמורים, כך הרשעים מאכל לגיהנם. דהיינו שלישי הצדיקים, נשתכחה תורתם מליבם. אבל כתוב 'באותה שעה', משמע שאח"כ חזר להם תלמודם. הבינוניים הם החיטים, והם לקו בגלל שלעגו על רבי אליעזר, שחקו על משבתו, הרי כתוב שלקחו את כל הטהרות שטיהר ושרפום בפניו. והשעורים, יש כאלה יותר גרועים, והם נענשו יותר. כתוב 'מאכל לגיהנום' רח"ל. ויש אומרים אף בצק שבידי אשה תפח, דהיינו העובר שבמעיה, שתחילתו כבצק, נפל. דהיינו 'בצק שבידי אשה' אין הכוונה בידיה ממש, אלא ברשותה. ידיים זה רשות. א"כ הבצק נפל, כלומר

זאת לשיעור הבא, כי ישנם עוד דברים חשובים לומר בקשר לחודש אלול בעז"ה, דברים הנוגעים לנו כעת, בתורת חיזוק לעצמינו. גם במאמר זה ישנם הרבה יסודות של אמונה, ואכן צריכים להסביר עוד כמה דברים בזה. [עייין הרחבה בשיעור הבא מוצש"ק שופטים התשע"ב].

שאלה: איך רבי עקיבא קשור לאמת המים? תשובת מרן שליט"א: אקרא לך את לשונו של אבא מארי, אותיות מחכימות. בעז"ה נדפס זאת בספר אור הנר. בהתחלה הוא אומר כך, זה תמוה, מאין יש חרוב בבית המדרש? וכו'. אלא רמז על רבי אליעזר בן עזריה שאמר הרי אני כבן שבעים שנה, ואותו היום היה ראש ישיבה. והחרוב הזה משעת נטיעתו עד שנותן את פרו, שבעים שנה. לפיכך רומז אותו לחרוב. אמרו לו, אין מביאים ראיה מן החרוב, שהוא רבי אליעזר בן עזריה, כי יש גדולים ממנו. אני מדלג פה קטע. אמת המים, זה רמז על רבי עקיבא, מה אמת המים אין לו שרש ואין לו סוף, כך רבי עקיבא אין לו שרש אבות, לפי שהוא בן גרים. ידוע הרי שאביו של רבי עקיבא, שמו רבי יוסף, והוא היה גר צדק. הדבר לא מפורש בגמ', אבל יש לכך רמז במסכת ברכות דף כ"ז ע"ב, שם כתוב שרצו למנות את רבי עקיבא במקום רבן גמליאל, אבל אמרו שאין לו זכות אבות. לא מפורש במה אין לו זכות אבות. אפשר להבין שלא היו אנשים גדולים כרבן גמליאל, שמיוחס להלל הזקן ודוד המלך, ולרע"ק לא היה לו כל כך יחוס. אבל רב נסים גאון מביא דבר ממס' סנהדרין שלא כתוב אצלנו, שמבני בניו של סיסרא למדו תורה בירושלם, ומאן הוא? רבי עקיבא. אם כן רבי עקיבא היה משורש בני בניו של סיסרא, דהיינו ניצוץ זה התקדש במשך הדורות, ואביו של ר"ע התגייר. הרמב"ם כותב זאת במפורש בהקדמה למשנה תורה. וכך מובא בספרים בד"כ, והיחיד שחולק על כך הוא היעב"ץ, הוא אומר שהדבר לא מפורש וקצת מערער על דבר זה. אבל בד"כ מקובל שרבי

כדי להשלים את העניין שדיברנו קודם, ששני הימים נחשבים ר"ח, לכאורה הדבר רמוז בפרשת פינחס, בה כתוב ובראשי חדשיכם וגו'. הרי בכל הימים ובשבתות כתוב בלשון יחיד, וביום השבת וגו', ובחמשה עשר יום לחדש וכו', חוץ מראש חודש שכתוב בלשון רבים. למה לא כתוב ובראש חדשיכם אלא ובראשי חדשיכם? נראה מפה רמז, שלפעמים ישנם שני ימי ר"ח, ובשניהם היו מקריבים קרבנות. כך גם נראה לפי מה שאנו מתפללים בתפילת מוסף של ר"ח, שמזכירים את הקרבנות בשני הימים של ר"ח.

התקנת גנראטור בבית מרן שליט"א לשימוש בשבת קודש, וקריאה למי שיכול לעשות זאת. השבת זכיתי לעונג שבת מיוחד. ברוך ה', סודר בבית שאור החשמל בשבת יהיה ע"י גנראטור. לכבוד שבת קודש. ואכן היתה לי הרגשה מיוחדת, שב"ה לא נצטרך להיכנס לכל מיני היתרים דחוקים בעניין השימוש בחשמל בשבת. דיברנו על כך כבר בזמנו [מוצש"ק מטות התשע"ב], ומי שיכול ישתדל שלא להשתמש בחשמל הרגיל בשבת, כי התברר כשמש בצהרים שעובדי חברת החשמל מחללים שבת. לא שהם מוכרחים בכך, כי אם היו רוצים היו מסדרים זאת, אבל אינם רוצים לפתור את הבעיה, ולצערנו הם מחללים שבת במלאכות דאורייתא ממש, בדברים חמורים, אפילו עם טרקטורים המביאים את הפחם וממלאים את המבערים כדי לייצר את החשמל. ואכן זו שאלה גדולה וחמורה. מי שיראה בחוברת הזאת [השימוש בחשמל בשבת] את דעות גדולי הפוסקים בזמנינו הכותבים שדבר זה אסור, וההיתר הוא ממש בקושי. לכן, צריכים לעשות מאמצים גדולים לכך. ברוך ה' זכינו כבר שהסתדר הדבר, וה' לא ימנע טוב להולכים בתמים. לא צריך לדאוג על הוצאות שבת, זה בגדר לוו עלי ואני פורע'. לא לחשוש מכך. אני מקווה שגם פה בבית המדרש פעו"צ נזכה שעניין זה יסתדר, ע"מ שלא נזדקק לאש זרה, ולכל מיני היתרים.

תחילת התהוות האדם הוא כמו בצק, וזה מה שנפל.

קראתי לכם מה כתב אבא מארי זצ"ל, עכשיו תשמעו מה כותב מהר"ל מפראג בספר נתיבות עולם, נתיב אהבת רע וח"ב עמ' קנ"ב. חושבני שאבא מארי לא ראה מעולם את ספרי מהר"ל, ובתימן בודאי שספרים אלו לא היו. כותב מהר"ל כך, רמז הוא, על שהיו נלקים עמי הארץ, ובינונים, ותלמידי חכמים לגמרי. כי השעורים הם מאכל בהמה, והם עמי הארץ אשר הם כמו בהמה. וחטים הנה מאכל אדם, והוא כנגד בינונים. וזתים אשר מהם האור, הם כנגד ת"ח המאירים. ויש אומרים אף בצק שבידי אשה תפת, זה כנגד הקטנים. תשמעו, ממש אותו דבר, והם כמו בצק בידי אשה, וכמו שמטפח בבצק שבידו, כך מטפח בתינוק, כמו שנאמר אשר טפחתי ורביתי. טופחים היינו מכים.

כותב מהרי"ץ בעץ חיים [ח"ג דף מ"ז ע"ב] בפסקת אם אפס רובע הקן, מה שנאמר באשמורות, אם ספו ותמו צדיקים שבישראל, שהם מתי מספר, וכמעט יש בהם רביעית העם. א"כ, כמעט רביעית זהו שלישי... לכן אנו אומרים אם אפס רובע הקן, הקן זהו עם ישראל, ואם פסו ותמו הצדיקים שבעם ישראל, ואם אהל שיכן אם ריקן דהיינו שהתרוקנו מבית המקדש, א"כ אנו מבקשים, אל נא נאבדה. על אף שאין לנו צדיקים שיגנו בעדינו. בכל אופן רואים פה את ההשוואה הזאת, כפי שאמרנו שהצדיקים בעולם הם שלישי, ומהרי"ץ אומר כמעט יש בהם רביעית. הדברים מקבילים אחד לשני.

ולפי דברי אבא מארי זצ"ל, כל עניין זה קרה בימים שבין ר"ה להושענא רבה. דהיינו, כתוב בגמ' 'אך גדול היה באותו היום'. מה זה 'אך גדול?' כ"א תשרי, שזהו יום הושענא רבה. ועל זה כתוב שבכל מקום שנתן בו רבי אליעזר עיניו היה נשרף. [עייין בהרחבה בשיעור הבא מוצש"ק שופטים התשע"ב].

פסק הלכה מגדולי ישראל בנוגע לרבנים המקילים
במראות האסורים.

רציתי לדבר על נושא נוסף, אזכיר אותו רק בקיצור ואולי בהזדמנות אחרת נרחיב על כך בל"נ. יש פה פנייה נרגשת לעם ה'. אני קורא לכם מתוך חוברת טהרה כהלכתה, רציתי להאריך בדבר זה כי הוא קשור לפרשת השבוע הבא שהתחלנו לקרוא במנחה של שבת ופרשת שופטים, כי יפלא ממך דבר למשפט בין דם לדם וגו'. פירוש, בין דם טמא לדם טהור. כותבים פה גדולי הדור, שישנה טעות אצל הרבה ממורי ההוראה כיום, שמתירים דם ממש. הם מדברים על איסורי כרת ממש, רחמנא ליצלן. בעניין פסק במראות הדמים, השתרבבו טעיות אצל מורים המדמים מילתא למילתא, ומתירים מראה שנוטה לאדמומיות. ואין להקל ראש בדבר, כי כל קדושת וטהרת ישראל תלויה בזה וכו'. אין מנוס מלהודיע שכל אחד יזהר מאד בבחירת המורה הוראה, וידע כי הדבר חמור מאד ובנפשו, וחומר איסור נדה ידוע לכל בר ישראל.

דהיינו, ישנם רבנים המתירים מראות אדומים ממש, או שנראה להם שזה כעין חוס בגלל שזה כבר התייבש, הם טועים בזה והדבר חמור מאד. ויש רבנים הנחשבים מקילים. אבל זה לא שהם מקילים, אלא הם מתירים איסורי כרתות ממש. כך לשון הגרי"ש אלישיב זצ"ל, הוא אמר שהם ממש מתירים איסורי כרת, וכשיבוא בית המקדש יצטרכו אלו שסמכו על ההיתר שלהם להקריב קרבן. חותמים פה גם הרב וואזנר והרב קרליץ שליט"א. ומוסיפים פה, באנו לבקש מראשי הישיבות, כי אחריותם להודיע לחתנים להדריך שלא יכשלו בזה, ולברר היטב מי המורים המזומחים בהלכות אלו. חתומים על כך הרבנים הגאונים אהרון ליב שטינמן, מיכל יהודה לפקוביץ, חיים קנייבסקי, שליט"א. כל גדולי הדור ממש חתמו על דבר זה, להזהיר מטעות ולא לסמוך על מורי הוראה המתירים. לפעמים אנשים רואים ממש דם, וישנם רבנים המתירים

זאת, הם טוענים שיש להם כך במסורת מרבותיהם, והכל התחיל מטעיות. צריך להסביר את הדבר, אבל צריך לדעת שאין היתר כזה. הלכה פסוקה, כל דבר שנוטה לאדום, טמא. יכולים להיות אולי דברים קטנים ודקים, שקשה לראותם, כגון סיבים ורודים שמתפתלים בעד, או בתוך ההפרשה. וכדומה. אבל כשרואים אדום ממש, אין לזה שום היתר. כל אדם יודע שאחרי זמן מסוים הדם מתייבש ומשתנה צבעו ונהיה קצת חוס, אבל זה אדום ממש. ולצערינו, לקחו אברכים דם של וסת ממש, לשם נסיון ובדיקות, ושאלו את הרבנים האלו, והם התירו זאת רח"ל. הדבר איום ונורא. לכן שאדם ידע, לא לחפש רבנים שמתירים, אדרבה, לחפש את הרבנים שמחמירים, כי הדבר אינו חומרא אלא מצד ההלכה ממש. ובל"נ ארחיב עוד בעניין זה.

דברי מרן שליט"א בשבח ספר "אור ההלכה" שיצ"ל במהדורא חדשה ע"י הרה"ג מאיר ליאור לוי שליט"א מו"צ בבית ההוראה פעו"צ ובעיר ירושלים עיקורת. יש לנו כאן את הספר אור ההלכה מהדורא שניה, שיצא לאור ברוך ה' ע"י הרה"ג מאיר ליאור לוי שליט"א, ואכן יש בזה כפליים תושיה. דהיינו, הוא הוסיף כהנה וכהנה על מה שהיה במהדורא הקודמת, גם מבחינת העניינים של חיזוק מנהגינו בארצינו, דברים המחזקים את מנהג קהילות תימן בארץ ישראל והקשור בכך, גם את כל המנהגים לפי סדר משנה ברורה, וגם טוב מראה עיניים, דהיינו יש בסוף הספר תמונות על כל הפרטים שבשו"ע אורח חיים. חלק יורה דעה זהו החלק השני, אבל פה בחלק זה הוא הוסיף ממש הרבה דברים.

תדעו לכם, הוא השקיע פה ממש המון. כי עברו על זה רבים, גם אני בעצמי עברתי על הספר, ולא ויתרתי לו אפילו על קוצו של יו"ד. הוא השקיע והפסיד פה הרבה כסף, אמרתי לו שאלו דברים שמנציחים לדורות, וכל דבר קטן חייב להיות מדויק. והוא שינה עוד פעם ועוד פעם, עד החליף תמונה ושוב תמונה, פעם ועוד פעם, עד

הודעה חשובה!

שיעור זה הוקלד עפ"י שמיעה בלבד, נערך והוגהה לפי הבנת השומע. השיעור היה לנגד עיני מרן שליט"א קודם הוצאתו, אולם מפאת העומס הרב המונח על כתפיו, נבצר ממנו לעבור הגהה מדוקדקת ולהוסיף דברים והערות כבשיעורים שעברו.

לאור האמור, בכל ספק או שאלה המתעוררת למעיין בשיעור זה, יש לו לברר היטב את הדבר להלכה ולמעשה אצל מרן שליט"א. הערות ותיקונים יתקבלו ברצון.

ניתן להקדיש את הוצאת השיעור לע"נ, או לרפואה, הצלחה ופרנסה טובה. פרטים בטלפון: 050-4140741

שברוך ה' יצא דבר מתוקן. הוא ממש לא חס על כספו, בכדי שיצא דבר שאכן יהיה ניתן ללמוד ממנו, גם מבחינת הדברים הכתובים וגם מבחינת הציורים. הדיוק פה הוא בכל דבר ודבר, והספר ממש מנופה בשלש עשרה נפה. ספר אור ההלכה הוא חשוב מאד, מפיץ אותו כאן בביהמ"ד הרב ניר טיירי יצ"ו, וב"ה זהו ספר שיכול להועיל ממש. בפרט בדור הזה, שאין לו כ"כ את המסורת, דור זה לא כ"כ ראה את הדור שעבר, אבל לפחות נתן לנו הקב"ה תמורת זאת את התמונות, וזהו דבר שיכול לבוא במקום, מתוך הספר יראו וכן יעשו. בעז"ה נזכה בחודש אלול הבא לקראתנו לשלום, שה' ברוך הוא יזכנו לתשובה שלימה, יאיר את עינינו, שלא נבוש ולא נכלם לעולם ועד, אכ"ר.

למערכת "שערי יצחק"

דרושים

מקלידים ומגיהים ת"ח יר"ש

לשיעוריו ודרשותיו משנים שעברו

של מרן הגאון רבי יצחק רצאבי שליט"א

פרטים בטל' 050-4140741

ת"ת "עטרת חיים" אלעד
לבני תורה ק"ק תיסן

בנשיאות והכוונת מרן הגאון רבי יצחק רצאבי שליט"א
רח' הרא"ש 2, אלעד. טל': 03-9097022, פקס: 03-9096166.

הננו להזמין את הציבור הרחב ל-

אמירת אשמורת

ברחבת הכותל המערבי

עם ילדי התלמוד תורה שיחי' והוריהם הי"ו

ובהשתתפות מרן הגאון

רבי יצחק רצאבי שליט"א

פוסק עדת תימן

שתתקיים בעהי"ת ביום חמישי י"ט אלול ה'תשע"ב

בשעה 4:30 לפנות בוקר

ניתן למסור שמות לרפואה או להצלחה

תלמידי הת"ת יתפללו לזכות התורמים ולהצלחתם
וכן מרן שליט"א יזכיר את שמותם באמירת מי שבירך.

פרטים והרשמה במזכירות הת"ת: טל' 03-9097022

הרשמה להסעה שתצא בע"ה מבני ברק

אצל הרב רועי טוילי יצ"ו בטל' 052-7682497

ג.ב. ההסעה תלויה במספר הנרשמים

בברכת תכתבו בספר החיים ובספר הזכרון